

Otázka: Osobnost (vlastnosti, rysy, charakter, schopnosti, intelligence)

Předmět: Společenské vědy, Psychologie

Přidal(a): Admin

Co nebo kdo je osobnost?

- pojem osobnost v psychoogii: každý z nás, každý jedinec je osobnost (=celek duševního života)
- laická představa: osobnost v naší mluvě, někdo slavný, známý
- Co tvoří osobnost—vzhled, charakter, rysy, chování, vztahy, zkušenosti, schopnosti
- Osobnost není neměnná, vliv na její život mají zkušenosti, výchova a další socializační procesy, dále biologické a sociální faktory. Osobnost se utváří ve společnosti

Vlastnosti osobnosti:

- aktivačně – motivační (pudy, zájmy, potřeby, záliby, zvyky, návyky, motivace, ideály a životní plány)
- vztahově – postojové (postoje, citové vztahy, charakter, světový názor)
- výkonové (instinkty, vědomosti, dovednosti, návyky, vlohy a schopnosti)
- seberegulační (volní vlastnosti, sebeuvědomění, sebehodnocení, sebekritika a svědomí)
- dynamické (temperament)

Rysy osobnosti

- rys osobnosti je psychická vlastnost, která se projevuje určitým způsobem jednání, chování, prožívání. Je charakteristický pro každého jedince a v průběhu života je poměrně stálý.
- důležité rysy osobnosti:

- extroverze x introverze
- dominance x submise
- vytrvalost x její nedostatek
- stabilita x labilita
- taktnost x netaktnost
- svědomitost x nesvědomitost
- sebedůvěra x sebepodceňování

Definice

- Souhrn psychologických, fyzických a sociálních vlastností(aspektů). = souhrn vlastností, procesů, návyků, postojů, které tvoří celistvou strukturu a dynamiku, individualitu konkrétního člověka. To se projevuje navenek chováním

Složky osobnostní kultury

- vlastnosti – dlouhodobá, poměrně stálá a obecně působící charakteristika jedince, na základě, které se dá usuzovat, jak se člověk zachová nebo co dokáže
 - charakter (morální vlastnosti), temperament (síla a rychlost reakcí), zaměřenost (určují směr a způsob jednání), schopnosti a dovednosti (intelligence)
- rysy – psychické vlastnosti, které se projevují určitým způsobem chování, jednání a prožívání jedince ® příznačné pro určitého jedince ® odlišují ho od ostatních
- stavy – dlouhodobé rozpoložení osobnosti, kterým reaguje na určité situace ovlivňují průběh psychických jevů (výkonnost, dynamiku, přesnost,...)
 - relativně stabilní, nemění se tak rychle (únava, tréma, nálada,...)
- zkušenosti – vedou člověka ke zlepšení kvality života (vědomosti)
- procesy a činnosti – děje, které probíhají uvnitř člověka, prostřednictvím
- kterých se člověk přizpůsobuje okolí (okolí poznáváme a zasahujeme do něj)

Vlastnosti osobnosti

Vlastnosti spojené s tělesnou konstitucí

- Kretschmer – německý psychiatr (20.století)
 - upozornil na vztah mezi tělesnou stavbou a temperamentem
 - vyšel z rozdělení duševních nemocí:
- a) schizofrenie (rozštěp osobnosti)
- b) onemocnění cyklická (manicko-depresivní, střídavé stavy deprese a veselí)
- východiskem Kretschmerovy typologie jsou tzv. somatotypy (=souvislost mezi tělesnou a psychickou stránkou)
- rozeznává tyto somatotypy:
 - **pyknik** – kulatá hlava, střední výška těla, zavalité tělo s měkkým svalstvem, vyklenuté břicho + cyklotymní typ (střídání nálad, euforie x sklíčenost, melancholie, deprese), v normálu otevřený, společenší a realističtí
 - **astenik** – dlouhé štíhlé tělo, úzká ramena, slabě vyvinuté svalstvo, plochý hrudník + schizoidní typ (sklon k nemoci, rozpolcenost, halucinace -> rozpad osobnosti), jsou přecitlivělí, nepřístupní, jednostranně zaměřeni, bohatý vnitřní život
 - **atletik** – silně vyvinutá kostra, střední postava s výrazným svalstvem, široký hrudník, užší boky, menší oválná hlava, + viskózní typ (pohybově a mentálně těžkopádní, odolnější vůči nemoci)

Temperament

- soubor vrozených psychických vlastností, které určují dynamiku celého prožívání a chování
- dán dědičností, kvalitou (dráždivostí) nervové soustavy
- lze jej do určité míry ovládat, ale i tak se projeví ve vyhraněných situacích

Hippokrates – 5./4. stol. př.n.l. (vrchol starověkého Řecka)

- řecký lékař, který rozlišil 4 typy temperamentu dle tělesné
- převládající šťávy:
 - a) krev – sangvinik (*sanguis*) – vyrovnaný, aktivní, přiměřeně reagující, živý, vnímavý, rozhodný společenský

- b) černá žluč – melancholik (*melaina cholé*) – vážný, hloubavý, pesimistický, náladový, úzkostný, uzavřený
- c) žluč – cholerik (*cholé*) – prudký, vznětlivý, vášnivý, netrpělivý, bojovný, impulzivní, agresivní, neklidný
- d) hlen – flegmatik (*flegma*) – nevýrazný, pasivní, tichý, mírný, lhostejný, pohodlný, stereotypní, nespolečenský

I. P. Pavlov – ruský fyziolog, psycholog a lékař

- za příčinu rozdílných temperamentů určil vlastnosti nervových procesů (reakce jsou dány vzruchem a útlumem NS -> síla x slabost vzruchu, pohyblivost, vyrovnanost NS)
- dělení lidí na:
 - a) slabý typ – melancholik (reaguje slabě)
 - b) silný a nevyrovnaný typ – cholerik
 - c) silný, vyrovnaný, nepohyblivý – flegmatik
 - d) silný, vyrovnaný, pohyblivý – sangvinik

G. Jung – švýcarský psychoanalytik (žák Freuda)

- podle vztahu k sobě samému a k okolí rozdělil lidi na 2 typy:
 - a) introvert – zaměřený do svého nitra, uzavřený vůči okolí, nedůvěřivý, plachý, samotářský
 - b) extrovert – zaměřený na okolí, aktivní, společenský, přizpůsobivý, sdílný

J. Evsenck – německo-britský psycholog, který vytvořil poslední dělení do skupin na základě lability

- stabilní x nestabilní
- extrovert x introvert (většinu lidí nelze jednoznačně zařadit, vlastnosti se většinou kombinují)

Charakter (=povaha)

- souhrn vlastností, které souvisí s morálkou jedince a se způsobem jeho života
- není vrozený, vyvíjí se a mění na základě působení prostředí
- rozdíl mezi charakterem a temperamentem: temperament – vrozený, dán kvalitou NS, nemění se; charakter – vývojová záležitost, spojen s morálkou
- vlastnosti, které vyjadřují vztah k sobě samému: zdravé sebevědomí (sebedůvěra, sebeúcta, sebekontrola); nezdravé sebevědomí (pýcha, sobectví, marnivost, povýšenost); snížené sebevědomí (nedůvěra, podceňování, méněcennost)
- vlastnosti, které vyjadřují vztah k druhým: vnímavost, tolerance ohleduplnost, snášenlivost x lhostejnost, nesnášenlivost
- vlastnosti vyjadřující vztah k práci: píle, houževnatost, důkladnost, spolehlivost x lenost, nedůkladnost

Schopnosti

- psychické vlastnosti osobnosti, které jedinci umožňují vykonávat určitou činnost
- vyvíjí se na základě vrozených, anatomických, a fyziologických dispozic => vlohy (= vrozená dispozice pro utváření schopnosti, má je v těle každý zdravý člověk, vše je v těle připraveno k vykonávání určité činnosti)
- všeobecná rozumová výkonnost člověka má jakési tři vývojová stadia:
 - 1) **nadání** = souhrn schopností určitého druhu, který umožňuje pozoruhodné až nadprůměrné výkony v určité oblasti
 - 2) **talent** = vysoce rozvinutý souhrn schopností, který umožňuje vynikající výkony
 - 3) **genialita** = mimořádně rozvinutý talent

Druhy:

- a) **verbální** – nejdůležitější; schopnost chápat a vyjadřovat složité vztahy zprostředkované slovy
- b) **prostorová představivost** – orientace v prostoru
- c) **numerické** – schopnost operace s číselnými symboly
- d) **paměťové** – krátkodobá x dlouhodobá paměť
- e) **percepční pohotovost** – rychlý postřeh
- g) **psychomotorické** – dělat několik pohybů najednou

- h) **umělecké** – výtvarné, hudební, dramatické, literární, ..

Intelligence

- obecně uznávané schopnosti, které umožňují úspěšnost v mnoha činnostech
- nelze ji měnit, můžeme ji pouze rozvíjet
 - a) **vrozená** (fluidní) – dána dědičně, kvalitou mozku (schopnostmi), dále se nevyvíjí
 - b) **získaná** (krystalická) – vychází ze společenského prostředí, ve kterém se člověk pohybuje -> proces učení a vzdělávání (od společnosti se učím to dobré i špatné)

Znaky inteligentního chování:

- 1) dobré myšlení, dobrá orientace v problému, pohotové a přesné vyjadřování, soudnost (porovnávání)
- 2) přesné vnímání a dobrá paměť, pohotové vybavení informace v paměti
- 3) schopnost koncentrace s pružným a správným myšlením
- ovlivňování intelligence: geneticky, věkem a zdravotním stavem

Míra intelligence

- **1905 lékař A. Binet vymyslel 1. inteligenční testy** -> snažil se inteligenci změřit
- **W. Stern zavedl inteligenční kvocient IQ**
- IQ získáme tak, že mentální věk (úroveň obecných schopností pro daný věk) vydělíme věkem biologickým (skutečné stáří) a výsledek vynásobíme 100
 - 140 a více – genialita
 - 90-110 -průměr (50%)
 - 80-90 – mírný podprůměr (16%)
 - 70 a méně – mentální retardace (2%)
 - 70-50 – debilita
 - 50-20 – imbecilita (těžká mentální retardace)
 - 20 – 0 – idiot (hluboká mentální retardace)

Emoční inteligence

- schopnost sebeovládání (kontrola a ovládání citů), sebeuvědomění (vyvinutí určitého úsilí, regulace chování) motivace, sociální dovednosti (schopnost komunikace, navázání nových kontaktů s okolím), a empatie
- týká se hlavně našeho charakteru, morálky a citů -> důležitá pro život ve společnosti (čím vyšší IQ -> menší hodnota emoční inteligence)
- širší představení přinesl až **Daniel Goleman**

Zaměřenost

- psychický stav – tendence
- soubor vlastností, který mají společnou orientaci na určité cíle
- usilování o určité hodnoty = to, co člověk chce (zájmy, postoje, motivy...)
- předpoklad pro pozornost, součást motivace, vytváří předpoklady ke vzniku návyků
- vzniká při vnímání a stává se dispozicí v učení
- významné místo zaujalo učení o zaměřenosti v gestaltismu (prosazuje zásadu tzv. celostnosti) a v práci gruzínských psychologů (ustanovka)

Potřeby:

- psycholog A. Maslow – Maslowova pyramida
- stav nedostatku nebo nadbytku něčeho
- biologické- př. potrava, dýchání, spánek...
- sociální – př. radost, láska m, štěstí...

Zájmy:

- získané motivy – projevení vztahu k urč. činnosti, skutečnosti
- projevuje se kladným vztahem člověka k předmětu nebo k činnostem, které ho upoutají po stránce poznávací nebo citové
- dále se projevuje soustředěním pozornosti na urč. oblast zájmu, radostí ...

Návyky:

- získané způsoby reagování a chování v urč. situacích = **to, jak se člověk** chová bez vědomého rozhodování

Perspektivy a cíle:

- souvisejí s realizací činností a záměrů (dílčí, krátkodobé, celoživotní)
- jejich uskutečňování nám dává směr a smysl našeho života

Hodnoty:

- vyjadřují cíle, ke kterým se vztahují potřeby člověka
- každý má svou hierarchii hodnot (závisí na věku, morálněvolných vlastnostech, výchově, kultuře..)

Postoje:

- názor nebo připravenost k činu (ve vztahu s určitým problémem nebo volbou)
- **sklony člověka reagovat ustáleným způsobem** - určité chování či jednání na základě poznání a citového hodnocení (sympatie x antipatie)
- 3 složky:
 - poznávací (kognitivní)- názory a myšlenky
 - citová (afektivní, emocionální) - pocity osoby (emoce, emocionální reakce)
 - konativní (behaviorální) - sklon k jednání či chování ve vztahu k předmětu postoje

City a citové vztahy

- vztek, strach, láska, nenávist, radost

- vyplývají ze splnění, nebo nesplnění (frustrace) biologických či social. aspektů motivace

Motivy – pohnutky

- pohnutka chování člověka zaměřeného na uspokojování potřeb
- motivace = proces podněcování aktivity vlivem soustavy pohnutek a popudů
- vnější – pochvala, pokárání
- vnitřní – potřeby, zájmy, postoje

Maslowova pyramida

- pyramida potřeb
- definoval ji americký psycholog Abraham Harold Maslow v USA v roce 1943 – seřadil lidské potřeby hierarchicky podle důležitosti od těch nejnaléhavějších až po nejméně naléhavé
- jedinec dospívá k vyšším potřebám až po uspokojení nižších
- podle této teorie má člověk pět základních potřeb
- nejnižší jsou primární (fyziologické) -> nad nimi sekundární (psychosociální) -> vzájemně se ovlivňují!
 - **Fyziologické potřeby** – primární potřeby lidského těla (jídlo, pití, pohyb, oblečení, bydlení, teplo, světlo, prostor,...) – nejsou-li tyto potřeby uspokojeny -> pak dominují a žádné další potřeby člověka nemotivují
 - jsou-li fyziologické potřeby uspokojeny -> nastupuje další (vyšší) úroveň
 - **Potřeba bezpečí a existenční jistoty** – stabilita a jistota zaměstnání, zaměstnanecké výhody, osvobození od strachu, potřeba pořádku, zákona, ochrana před nemocemi, nezaměstnaností...
 - **Společenské potřeby** – tyto potřeby se vztahují k společenské povaze lidí a jejich potřebě sdružování a touze po přátelství (dobré pracovní vztahy, sdružování, přátelství, láska, informace, kontakt, společenské uplatnění...)
 - neuspokojení této úrovně potřeb může ovlivnit duševní zdraví jedince
 - **Potřeba uznání** – dosáhnout úspěchu, respektu (vážnosti, úcty, ohledu), potřeba sebedůvěry, samostatnosti, pozornosti, pochvaly, pověřování odpovědností
 - uspokojení těchto potřeb vede k pocitu sebedůvěry a prestiže
 - **Potřeba seberealizace (= sebeaktualizace)** – Maslow definuje tyto potřeby jako „touhu člověka být víc a víc než je, být vším, čím je člověk schopen se stát“

-> to znamená, že člověk chce plně realizovat svůj talent a schopnosti – snaha být nejlepším jakým jen člověk může být (potřeba vědění, porozumění, růstu, estetické potřeby, příležitost k povýšení, motivace k vyšším cílům...)